

QUINTILIANO, *Institutio Oratoria*, I

Hoc igitur potissimum loco tractanda quaestio est, utiliusne sit domi atque intra privatos parietes studentem continere, an frequentiae scholarum et velut publicatis praeceptoribus tradere. Quod quidem cum iis a quibus clarissimarum civitatum mores sunt instituti, tum eminentissimis auctoribus video placuisse. Non est tamen dissimulandum esse nonnullos qui ab hoc prope publico more privata quadam persuasione dissentiant. Duas praecipue rationes sequi videntur: unam, quod moribus magis consulant fugiendo turbam hominum eius aetatis quae sit ad vitia maxime prona, unde causas turpium factorum saepe exitisse, utinam falso iactaretur: alteram, quod, quisquis futurus est ille praeceptor, liberalius tempora sua inpensurus uni videtur quam si eadem in plures partiatur. Prior causa prorsus gravis: nam si studiis quidem scholas prodesse, moribus autem nocere constaret, potior mihi ratio vivendi honeste quam vel optime dicendi videretur. Sed mea quidem sententia iuncta ista atque indiscreta sunt: neque enim esse oratorem nisi bonum virum iudico et fieri, etiam si potest, nolo. De hac igitur prius. Corrumpi mores in scholis putant: nam et corrumpuntur interim, sed domi quoque, et sunt multa eius rei exempla, tam hercule quam conservatae sanctissime utrobique opinionis.

ESERCIZIO nr. 1

Completa questa parafrasi del testo di Quintiliano, se e quando ti sembra necessario, usando le frasi indicate alla fine del testo.

(riporta la lettera corrispondente nello spazio vuoto)

Hic nobis quaerendum est utrum discipulum domi erudire an scholarum praeceptoribus tradere.....G..... [potius sit]. Quod iis qui in clarissimas civitates mores .....D..... [induxerunt] atque plurimis auctoribus placuisse patet. Sunt tamen nonnulli qui .....C..... [hunc morem recusandum] sibi persuasum habeant. Hoc duabus de causis sentire videntur .....; prior, quod mores facilius servari putent, cum turba vitetur hominum aetatis lubricae atque incertae, ... apud quam saepe turpia fieri, credo, ... F..... [non immerito] dicitur; altera, quod praeceptor, quicumque futurus est, uni discipulo .....B..... [attentiore animo] quam pluribus se conferre videtur. Prior causa gravior existimatur: nam, etiamsi studiis provehendis scholae maxime proficere possent....., si moribus damno essent vitam honestam eloquentiae praeferebant ...E..... [non dubitarem adfirmare]. Quae disiungi non possunt: orator est enim vir bonus dicendi peritus, nec, si posset aliter fieri, vellem.

De hoc igitur in primis disseramus. Illi .....H..... [scholas moribus nocere] existimant. Recte: hoc aliquando fit; verum .....A..... [aeque ac domi],

ut multis exemplis patet. Sed totidem exemplis sanctissime conservata opinio ostenditur.

A- aequae ac domi

B- attentiore animo

C- hunc morem recusandum

D- induxerunt

E- non dubitarem adfirmare

F - non immerito

G - potius sit

H- scholas moribus nocere

ESERCIZIO nr. 2

Nel contesto proposto, che cosa significano le seguenti espressioni?

1. *publicatus*

- a disposizione di tutti
- noto
- a spese dello stato
- giàedito

2. *auctor*

- fondatore
- legislatore
- scrittore autorevole
- sapiente

3. *privata persuasio*

- persuasione condizionata dall'ambiente familiare
- persuasione personale
- persuasione mantenuta implicita
- persuasione non troppo diffusa

4. *aetas*

- epoca
- generazione
- età anagrafica
- secolo

5. *impendere*

- spendere
- dedicare
- sfruttare
- sprecare

6. *prorsus*

- decisamente
- *favorevolmente*

- *in avanti*
- *in anticipo*

7. *prodesse*

- *giovere*
- *essere necessario*
- *tradire*
- *perfezionare*

8. *sancte*:

- *scrupolosamente*
- *santamente*
- *secondo il rito*
- *come d'accordo*

9. *utrubique*

- *in entrambe le situazioni*
- *comunque*
- *in entrambi i luoghi*
- *dovunque*

10. *opinio*

- *fama*
- *reputazione*
- *opinione*
- *ipotesi*

ESERCIZIO nr. 3

Quali parole del testo hanno lo stesso significato di quelle qui elencate?
(le forme nominali sono al nominativo, i verbi all'infinito)

celare.....dissimulare.....

dictitare.....iactare .....

disceptare.....tractare.....

dividere.....partiri.....

ignominiosus.....turpis.....

inseparabilis.....indiscretus.....

maxime.....potissimum.....

oriri.....extare.....
 proclivis.....pronus.....
 retinere.....continere.....

continere, dissimulare, extare, iactare, indiscretus, partiri, potissimum, pronus, tractare, turpis

ESERCIZIO nr. 4

Il testo proposto presenta un testo argomentativo: individua i connettivi che segnano la progressione delle argomentazioni

---

igitur
 Quod quidem
 cum..... tum
 Non est tamen .....nam
 Sed
 neque enim ...etiam si
 igitur
 nam.....sed

ESERCIZIO nr. 5

Indica quali delle seguenti affermazioni si possono ritenere vere, e quali false

		V	F
1	<i>Ad scholas condendas nimiam pecuniam res publica impendere Quintiliano videntur..</i>		x
2	<i>Ad vitia proclivis pueritia esse solet, maxime cum discipuli inter coaequales in scholis versentur.</i>	x	
3	<i>Temporibus illis nemo dubitabat quin studentes praeceptoribus publicis tradendi essent.</i>		x
4	<i>Aliquando accidit ut puerorum mores domi corrumpantur aequae ac in scholis.</i>	x	
5	<i>Rationem honeste vivendi sibi potiore videri quam optimum oratorem fieri, Quintilianus adfirmat.</i>	x	
6	<i>Eminentissimi auctores utilius pueros intra parietes domesticos contineri censebant.</i>		x

7	<i>Integritas vitae atque recti mores identidem in scholis ac domi servari possunt.</i>	x	
8	<i>In scholis causas turpium factorum saepe extitisse falso iactatur.</i>		x
9	<i>A vitae integritate ars bene dicendi seiungi non potest, ut Quintilianus ait.</i>	x	
10	<i>Quidam unum discipulum praeceptori tradendum esse existimant, quia in plures magister tempora sua aequaliter partiri non possit.</i>	x	